

MIȘCAREA MUNCITOREASCĂ DIN JUDEȚUL COVASNA ÎNTRE ANII 1900—1910

KOZÁK ALBERT

Avântul industrial de la sfârșitul sec. al XIX-lea continuă într-un ritm rapid și în primul deceniu al secolului al XX-lea. Acest fenomen este oglindit prin creșterea numărului întreprinderilor mari industriale, a numărului minerilor precum și prin creșterea producției industriale extractive și de prelucrare a materiilor prime. În intervalul 1900—1910 numărul întreprinderilor pe ansamblul industriei s-a mărit cu 65,8%.¹ Dezvoltarea industrială nu s-a desfășurat în mod proporțional, unele regiuni ca Banatul, comitatele Brașov și Sibiu dezvoltându-se în ritm rapid, altele însă ca Maramureșul, Sălajul, Bistrița Năsăud, Tîrnava Mare și Tîrnava Mică, Trei Scaune, Ciuc ș.a. au rămas în urmă, cu toate că în aceste regiuni existau importante materii prime, atât de necesare industriei.

Capitalul străin — în special cel austriac, maghiar, german, francez și belgian — profitînd de înapoierea economică, de mîna de lucru ieftină și de bogățiile naturale ale Transilvaniei, caută să cucerească poziții tot mai însemnate în diferite ramuri ale industriei. Ca urmare, un număr de 24 întreprinderi mari, reprezentînd 61,9% din totalul societăților industriale pe acțiuni erau dominate de capitalul austriac, german, francez și belgian. Capitalul străin a transformat Transilvania în sursă de materii prime, dezvoltînd în special ramurile extractive și cele producătoare de semifabricate.²

Ca o consecință firească a dezvoltării industriei a crescut și numărul muncitorilor. Numai într-un deceniu numărul proletarilor industriali din Transilvania a crescut de la 130.000 la 200.000.³

Consecință a exploatării duble, a claselor dominate autohtone și a burgheziei străine — în special austriece — condițiile de viață, de muncă și de salarizare a maselor muncitoare erau deosebit de grele. Toate acestea au determinat creșterea combativității maselor, au stimulat inițiativa și spiritul revoluționar. La începutul secolului XX în multe centre din Transilvania, luptele revendicative ale proletariatului au luat proporții mari.

Județul Trei Scaune se situa printre acele regiuni care erau din cele mai înapoiate în privința dezvoltării industriei și în special a indus-

triei mari. Ramura predominantă a economiei era agricultura, alături de care au apărut câteva ramuri industriale, care erau legate de prelucrarea materiei prime ca: industria textilă, de exploatare și prelucrare a lemnului, precum și exploatarea cărbunelui la Căpeni, în bazinul Baraoltului. Însă, și în continuare, cea mai mare pondere în economia județului o avea mica producție meșteșugărească, numărul țesăturilor, tăbăcarilor, curelarilor, tâmplarilor, măcelarilor, cismarilor, cojocarilor, etc. fiind foarte ridicat.⁴ La începutul secolului al XX-lea se găseau în județul Trei Scaune un număr de 2969 de ateliere meșteșugărești, fără nici un angajat, 695 de ateliere cu câte un muncitor, 311 ateliere cu câte doi muncitori, 205 ateliere cu un număr de 3—5 lucrători. Sînt înregistrate la această dată doar 53 de întreprinderi la care lucrau câte 6—10 muncitori, 12 întreprinderi cu 10—20 muncitori și 7 întreprinderi cu peste 20 de muncitori.

Industria textilă, una din ramurile industriale relativ dezvoltate, era reprezentată prin fabrica de țesut *Klinger* din orașul Sfîntu Gheorghe și o mică fabrică de postav din aceeași localitate.⁵

Exploatarea lemnului avea cel mai mare centru la Covasna, unde lucrau peste 500 de muncitori în cadrul Societății pe acțiuni a Industriei silvice din Ardeal.⁶

Criza economică din anii 1900—1903 va afecta marea majoritate a întreprinderilor. Ca urmare a situației create în ultimul an al crizei, Fabrica de țesături „Klinger” din Sfîntu Gheorghe, neavînd posibilități favorabile de desfacere a produselor, a fost nevoită să-și reducă mult capacitatea de producție — semnaleză Raportul Camerei de comerț și industrie din Tîrgu Mureș. Mărfurile finite vor fi valorificate prin voiajori comerciali și livrări către armată.⁷ Scăderea producției, înrăutățirea situației muncitorilor și a raporturilor de muncă vor duce la izbucnirea a numeroase conflicte dintre patroni și muncitori.⁸ Din această cauză, muncitorii inițiază numeroase acțiuni pentru a stăvili pauperizarea maselor populare și de a lichida extinderea șomajului. Emigrările în regiunile învecinate, precum și în diferite țări ale Europei sau în Statele Unite ale Americii, numai în anul 1904 s-au ridicat la cifra de 7036, cifră ce reprezintă numărul persoanelor plecați din localitățile din zonă.⁹

În perioada anilor 1906—1907 se constată o redresare și în viața economică a județului, interval în care o serie de întreprinderi vor reuși să-și mărească producția și să găsească noi modalități de valorificare a produselor. În anul 1907 Fabrica de țesături „Klinger” are 677 muncitori¹⁰ și lucrează cu toată capacitatea. Noua redresare economică va duce la dublarea producției unor întreprinderi. Crește producția și la Fabrica de țigarete din Sfîntu Gheorghe, care în anul 1907 lucra cu peste 300 de muncitori. Semne de mărire a producției se constată și la alte întreprinderi și fabrici din județ. Producția atelierelor de tâmplărie, țesătorie, pie-lărie, încălțăminte, etc. — în general mica producție meșteșugărească, va cunoaște o învioreare în primul rînd, datorită comenzilor venite din partea armatei.¹²

Transformările specifice și înviorarea economiei, nu vor rămâne fără ecou nici pe plan social. Dezvoltarea producției industriale capitaliste a fost însoțită de un proces continuu de agravare a situației sociale a maselor muncitoare. La începutul secolului al XX-lea, exploatarea muncitorimii se intensifică: patronii, în goana lor după profit ridicat, vor mări durata zilei de lucru de la orele 5 dimineața, pînă la 7 seara, munca ce trebuia prestată fiind deosebit de grea. Este grăitor în acest sens faptul, că un muncitor forestier, de exemplu, de la Societatea Industriei Silvice din Ardeal, în 1906, primea pe o zi de muncă numai 70—80 de creițari¹³. La toate acestea s-au mai adăugat și alte greutăți, ca inexistența măsurilor de protecție a muncii, a asistenței medicale, ș.a. Raportul Camerei de comerț și industrie din Tîrgu Mureș, consemnează în anul 1906, ca principala cauză a înrăutățirii situației maselor populare și a demoralizării generale „... pauperizarea populației, datorii, necazuri cauzate de pe urma proceselor pierdute...¹⁴

Începutul secolului al XX-lea, marchează și pe teritoriul fostului județ Trei Scaune, ca urmare a intensificării exploatarei capitaliste și a consecințelor nefaste ale crizei economice, o puternică înviorare a luptei proletariatului local, care organizează numeroase acțiuni de luptă pentru satisfacerea unor condiții mai bune de muncă și de trai, pentru asigurarea unor drepturi politice, pentru emancipare, pentru crearea unor condiții, care să asigure posibilități de organizare politică și profesională.

Mișcarea muncitorească din județul nostru are legături organice cu celelalte centre economice ale țării. O circulară ministerială din 1898 arată că „... de organizațiile județene din Brașov aparțin organizațiile județene din Brașov, Ciuc, Făgăraș și Trei Scaune“¹⁵, demonstrează faptul că muncitorimea din județul nostru se afla în faza de formare a organizațiilor sale, ceace va duce, odată cu dezvoltarea procesului de industrializare capitalistă, la extinderea și perfecționarea acestora.

În această perioadă muncitorii și socialiștii din județ au primit un ajutor prețios din partea reprezentanților Reginei Brașov, de care aparțineau cît și din partea Partidului Social Democrat din Ungaria. Reprezentații muncitorilor, meseriașilor din Sfîntu Gheorghe și Tîrgu Secuiesc sînt prezenți la Congresul sindicalistilor ardeleni din Brașov, care a avut loc între 3—4 iunie 1900. Cu asemenea ocazii, muncitorii din județul nostru, prin reprezentanții lor, ajung în contact cu ideile socialiste ale vremii. Delegații, odată întorși acasă, desfășoară o vie activitate propagandistă și organizatorică, împărțînd și folosind experiența celorlalte centre muncitorești.

Exploatarea crîncenă a maselor populare, creșterea nemulțumirii acestora, vor ajunge la încordarea maximă în perioada anilor 1903—1907, cînd în toată Transilvania se manifestă un puternic avînt al luptelor muncitorești, determinat de ascuțirea contradicțiilor dintre clasele stăpînitoare și masele populare, precum și de intensificarea exploatarei naționale din cadrul Imperiului austro-ungar. Această perioadă se caracterizează prin izbucnirea a numeroase greve și demonstrații, inițiate de muncitorii din fabrici și ateliere. Astfel la 11 mai 1903, intră în grevă

lucrătorii pantofari de la majoritatea breslelor din Tîrgu Secuieş. Printre revendicările pe prim plan se situau cele de ordin economic, cerinţe, care trebuiau să contribuie la ridicarea nivelului de trai. Între delegaţia muncitorilor şi a patronilor au loc, cu asistenţa autorităţilor industriale, numeroase tratative de conciliere. Patronii sînt nevoiţi pînă la urmă să accepte revendicările muncitorilor, nefiind altă alternativă, decît închiderea atelierelor.¹⁶

Printre manifestările specifice ale luptei proletariatului din această perioadă o trăsătură caracteristică o constituie iniţierea unor acţiuni de grevă generală pe ramuri de producţie sau pe localităţi. O asemenea acţiune are loc în luna iunie 1903, la care au participat lucrătorii brutari din 50 de ateliere din Braşov, Sf. Gheorghe, Covasna, Hălchiu, Rîşnov şi Cristian.¹⁷ Brutarii organizează un comitet de grevă, care formulează, următoarele revendicări: zi de muncă de 12 ore (inclusiv pauză de masă); salariu pe săptămîină de minim 8 coroane şi maximum 13 coroane; săptămînal un spor de 10 coroane pentru procurarea de alimente; repaus duminical; asigurări pentru cei care participă la grevă, că nu vor fi concediaţi¹⁸, etc. Patronii refuză să satisfacă revendicările, ceea ce va duce la izbucnirea grevei în 2 iunie 1903. Toţi lucrătorii brutari din localităţile Sfîntu Gheorghe şi Covasna se declară solidari cu greva pe ramură. Muncitorii se menţin ferm pe poziţii şi ca urmare patronii sînt nevoiţi să accepte revendicările lor, greva fiind încetată la 13 iunie 1903.¹⁹

Peste un an, la 5 februarie 1904, declară grevă lucrătorii zeţării din cadrul topografiei „Jókai“ din Sfîntu Gheorghe. Revendicările lor de reducere a duratei zilei de muncă de la 10 la 9 ore şi mărirea salariilor, nu au fost acceptate de patroni. Direcţiunea întreprinderii a cerut intervenţia autorităţii industriale, care a sprijinit înfrîngerea grevei, prin concedierea greviştilor şi angajarea, din alte localităţi, a unor muncitori. Zeţarii au continuat însă lupta, au difuzat manifeste în rîndul locuitorilor din oraş, în care au arătat scopul luptelor, îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă, luînd în acelaşi timp poziţie împotriva spărgătorilor de grevă.²⁰

Una din cele mai importante acţiuni muncitoreşti de la începutul secolului a fost greva generală a feroviarilor din aprilie 1904 din Transilvania.²¹ La această amplă acţiune de luptă, care a paralizat timp de cîteva zile (20—25 aprilie) întreaga circulaţie feroviară şi a afectat capacitatea de producţie a numeroase întreprinderi industriale, au participat, alături de miile de lucrători de la căile ferate din Transilvania şi feroviarii din Braşov, precum şi cei din Sfîntu Gheorghe²². Cauzele acestei greve au la rădăcini condiţiile social-economice deosebit de grele ale muncitorilor feroviar, ca de altfel ale întregului proletariat, la începutul secolului al XX-lea, cînd dezvoltarea capitalistă a economiei, a adus cu sine intensificarea exploatării maselor populare.

Lucrătorii căilor ferate aveau condiţii de muncă şi de viaţă deosebit de grele: mai ales în urma măsurilor reacţionare, care loveau în organizaţiile muncitoreşti şi încercau să întărească aparatul represiv. Într-un comentariu al ziarului „Gazeta Transilvaniei“ se arată că: „De mult funcţionarii impiegatei drumurilor ferate ungare de stat se plîng că sînt rău

salarizați, că în schimb trebuie să facă servicii foarte grele, împreunate cu mari încordări se mai plîng că ar fi rău tratați și terorizați".²³

Într-adevăr, feroviarii munceau neîntrerupt 24—36 ore, iar salariile nu puteau să satisfacă nici cele mai elementare ale necesităților vieții. Pe deasupra, în comparație cu ceilalți feroviar din Austro-Ungaria, cei din Transilvania erau cel mai prost plătiți. Salariile lunare ale acestor muncitori, care activau în diferite meserii de la calea ferată: mecanici de locomotivă, fochiști, frînari, etc. reprezentau numai jumătate din minimumul de nivel de trai stabilit în general, pentru familiile de muncitori (18—22 de florini, față de 35—40 florini). Nu era mai bună situația nici a funcționarilor inferiori de la căile ferate, salariile lor fiind mai mici decît ale altor funcționari, care lucrau în alte domenii de activitate, aflate în slujba statului. La toate acestea se adaugă și faptul că muncitorii feroviar nu beneficiau de concedii, nu se bucurau de asistența socială, cu toate că accidente de muncă erau frecvente.²⁴ Astfel feroviarii, ca și celelalte categorii ai muncitorimii s-a ridicat în primul rînd pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și viață. În anii 1901 și în anii următori — pînă în primăvara anului 1904 — feroviarii au înaintat petiții și memorii guvernului, explicîndu-și revendicările legitime, cerînd în primul rînd îmbunătățirea salarizării. Totodată în cadrul unor adunări largi organizate de feroviar, au fost ridicate și probleme ale organizării lor.²⁵

În vederea coordonării luptei revendicative a feroviarilor a fost organizat, la Budapesta un Comitet cultural de acțiune pe întreaga ramură a transporturilor de cale ferată, constituindu-se comitete locale de acțiune în toate centrele de cale ferată din Transilvania.²⁶

Caracteristic luptei feroviarilor a fost înaltul spirit de organizare la Brașov, în ziua de 29 martie 1904 a avut loc o adunare a salariaților feroviar, unde s-a ales comitetul local de acțiune, compus din 38 membri, în care intrau pe lîngă micii funcționari (conducători tehnici, controlori) și unii muncitori feroviar, comitetul avînd sarcina de a coordona acțiunile feroviarilor din Brașov și de a reprezenta centrul de localitate la manifestațiile organizate de către Comitetul central de acțiune.²⁷ Asemenea acțiuni organizatorice au avut loc și la Sfîntu Gheorghe, unde lucrătorii feroviar și întreg personalul gării, în cadrul unor adunări și întruniri vor manifesta adeziunea lor largă față de cauza dreaptă a mișcării pe ramură din Transilvania.²⁸

Încercările guvernului reacționar de a împiedica declanșarea grevei generale, nu au dus la rezultatele așteptate și astfel la 19 aprilie 1904, pe baza hotărîrii Comitetului central de acțiune feroviar și-au părăsit locurile de muncă, vestea declanșării grevei răspîndindu-se cu iuțeală în întreaga Transilvanie. În dimineața zilei de 20 aprilie, greva a cuprins mii de salariați ai căilor ferate. Organele de presă ale vremii remarcă amploarea grevei, la care participă peste 36.000 de salariați, care s-a ridicat la luptă datorită refuzului guvernului de a satisface revendicările drepte ale lucrătorilor.²⁹

Solidarizându-se cu cauza generală a mișcării feroviarilor din Transilvania, intră în grevă și lucrătorii centrului de cale ferată din Sf. Gheorghe. Refuzul guvernului de a satisface cerințele feroviarilor, interzicerea consfătuirii generale de ramură din 20 aprilie 1904, etc. au fost motivate pentru care salariații centrului feroviar din Sfântu Gheorghe participă la greva generală. Ziarul local „Székely Nemzet“ într-un articol intitulat „Grewa feroviarilor“ subliniază faptul că problema reglementării salariilor a provocat nemulțumiri în rîndul tuturor feroviarilor, motiv pentru care „... în gara din Sfântu Gheorghe, deja azi dimineața a început greva salariaților feroviarilor... trenurile nu mai circulă“³⁰. Întreaga desfășurare a grevei dovedind spiritul organizatoric și solidaritatea revoluționară a feroviarilor locali. În dimineața zilei de 20 aprilie a avut loc în gara din Sfântu Gheorghe o adunare a salariaților căilor ferate din localitate, la care au participat circa 45 de persoane: mici funcționari din gară, manipulanți, cantonieri etc., care au analizat situația creată și au hotărît participarea lor greva generală.³¹

Autoritățile, pentru a intimida pe participanții la grevă, au trecut la ocuparea de către armata a întregii rețele a căilor ferate, a gărilor și a instalațiilor, mascînd acțiunea lor cu pretextul apărării bunurilor statului, deși acțiunile greviștilor nu au dat loc la dezordine sau stricăciuni materiale. Unități armate din Regimentul 2 Husari a luat sub pază linia de cale ferată de la Brașov pînă la Sighișoara, iar patrurile din Regimentul 24 infanterie honvezi, supravegheau linia ferată Brașov—Sfântu Gheorghe, gările Brașov și Sfântu Gheorghe fiind de asemeni controlate de armată.³²

Guvernul reacționar fiind conștient de solidaritatea feroviarilor și nereușind să slăbească rezistența greviștilor, a trecut la măsuri drastice. Astfel, a fost promulgat decretul imperial excepțional semnat de împărat, care prevedea chemarea în serviciul militar de la căile ferate a tuturor rezerviștilor din armata austro-ungară.³³

Măsurile de reprimare însă nu au putut înfrînge hotărîrea greviștilor de a rămîne ferm pe poziții și astfel trenurile nu au putut fi repuse în circulație. Din această cauză guvernul a hotărît folosirea armatei și formarea de trenuri militare.³⁴ Dar nici aceste măsuri nu au dus rezultatele așteptate de către guvern, feroviarii continuînd cu aceeași fermitate lupta. Guvernul este nevoit să treacă la măsuri extreme. La 23 aprilie 1904, poliția arestează pe cei 13 membri ai Comitetului cultural de acțiune pe ramură. Se trece la alegerea unui nou comitet, care se va compune din funcționari docili, supuși autorităților burghezo-moșierești. Noul comitet, în dimineața zilei de 25 aprilie 1904 a lansat un apel de încetare a grevei, care a fost expedit și difuzat în toate gările.³⁵ Astfel după 6 zile de solidaritate, la 26 aprilie și feroviarii din Sfântu Gheorghe vor fi nevoiți să reia munca, traficul din gara orașului revenind la normal.³⁶

Cu toate că a fost înfrîntă, greva feroviarilor a fost o puternică înclăstare de clasă îndreptată regimului burghezo-moșieresc. Sub puternica

presiune a opiniei publice, guvernul a fost nevoit să renunțe la intenția sa de a condamna pe conducătorii mișcării greviste.³⁷

Greva generală a muncitorilor de la căile ferate din Transilvania din anul 1904, a dovedit maturitatea, spiritul combativ și organizatoric al acestor salariați. Prin adevărată deplină la greva generală a feroviarilor din Transilvania, lucrătorii de la căile ferate din Sfântu Gheorghe, au demonstrat un înalt spirit de solidaritate revoluționară, prin acesta lupta lor înserându-se în rîndul luptelor revendicative ale oamenilor muncii pentru cucerirea unor condiții mai bune de viață și de muncă.

Printre acestea se încadrează și greva muncitorilor constructori din Sfântu Gheorghe, care s-au desfășurat sub semnul luptei pentru revendicări economice. Într-un raport al Camerei de comerț din Tg. Mureș, din 1904 se preciza: „Moda generală a grevelor a ajuns aici și tocmai la muncitori tîmplari, printre care a găsit un mediu fertil. Aproape la fiecare lucrare de construcție mai mare tîmplarii au organizat greve pentru mărirea salariilor și reducerea timpului de muncă.”³⁸

Luptele greviste din anul 1904 au scos în evidență necesitatea organizării proletariatului din județ. În acest sens au loc numeroase manifestări și întruniri publice, la organizarea acestora aducîndu-și contribuția și Secțiunea din Brașov a Partidului social-democrat. Astfel, în ziua de 21 august 1904, a avut loc în orașul Sfântu Gheorghe (în localul de vară al restaurantului „Vajna”) o adunare populară, organizată din inițiativa socialiștilor din Brașov, cu scopul creării unei organizații politice a muncitorilor din Sfântu Gheorghe.³⁹ Participanții la adunare, circa 120 de persoane, au subliniat necesitatea organizării politice a muncitorilor într-un partid socialist, capabil să conducă lupta proletariatului. Cu ocazia acestei ședințe comitetul de organizare a anunțat hotărîrea unanimă a celor prezenți, de a înființa și la Sfântu Gheorghe organizația locală a Partidul social democrat din Ungaria.⁴⁰ În aceste condiții se crează posibilitatea răspîndirii ideilor socialiste în cadrul muncitorilor din Sf. Gheorghe și localităților din zonă.

Șirul luptelor greviste vor continua și în perioada anilor 1905—1907, la acțiunile revendicative participînd un număr tot mai mare de muncitori. Organul de presă local „Székely Nemzet” într-un număr al său nota: „Greva s-a transformat în boala cea mai lipicioasă a epocii noastre, care bîntuie în toată lumea îndeosebi în orașele mici, unde autorităților sînt neajutorate în fața unor asemenea mișcări, care pot să se transforme în adevărate anarhii.”⁴¹

În anul 1905 se desfășoară greva muncitorilor de la șantierul de construcții din Sfântu Gheorghe, care la 19 aprilie vor înceta lucrul. Greviștii vor prezenta patronilor o serie de revendicări, care erau cuprinse într-un program de 15 puncte, printre care: reducerea timpului de lucru, mărirea salariilor, etc. După mai multe tratative, care au durat 10 zile, muncitorii au reușit să obțină acordul scris al patronilor, de a satisface marea majoritate a revendicărilor.⁴²

Tot în anul 1905, în luna august declară grevă muncitorii constructori de la Fabrica de țigarete din Sfântu Gheorghe, care cereau îmbună-

tățirea condițiilor de muncă și salarizare. Din relatările contemporane se poate afla, că în cadrul muncitorilor constructori erau mulți lucrători minori. Și cu această ocazie, patronii au fost nevoiți să accepte cererile legitime ale muncitorilor.⁴³

Grevele muncitorilor feroviari, constructori și a celorlalte categorii cuprinse nu rămân fără ecou nici în sînul lucrătorilor agricoli, care în luna mai a anului 1905 intră în grevă pentru condiții mai bune de muncă, pe moșia grofului Olech János. Prefectul orașului la solicitarea moșierului, pentru înfrîngerea greviștilor trimite jandarmi și astfel lucrătorii agricoli sînt nevoiți să-și reia munca.⁴⁴

În perioada anilor 1906—1907 sînt semnalate puternice acțiuni de luptă ale muncitorilor forestieri de la Covasna. Asemenea acțiune va izbucni în luna iunie a anului 1906, la stabilimentul Societății Industrii Silvice din Ardeal la Covasna, unde cei aproape 500 de muncitori declară grevă pentru mărirea salariilor. Între reprezentanții conducătorii întreprinderii și ai muncitorilor au loc tratative de conciliere, care se termină cu satisfacerea unor revendicări ale muncitorilor forestieri.⁴⁵

Anul 1907 marchează aceleași lupte ale muncitorimii purtate pentru obținerea unor revendicări economice. Pentru mărirea salariilor intră din nou în grevă, la începutul lunii mai 1907, muncitorii de la stabilimentul Societății Industriale Silvice din Ardeal, care însă va fi înfrîntă, un număr foarte mare de muncitori fiind concediați.⁴⁶ În aceeași perioadă se desfășoară o acțiune de luptă și la Tîrgu Secuiesc, unde calfele din atelierele de croitorie cer îmbunătățirea condițiilor de muncă și viață.⁴⁷

Paralel cu desfășurarea grevelor și a altor manifestări de luptă ale proletariatului județului nostru, se acordă atenție deosebită și problemelor organizatorice a muncitorilor precum și a ridicării conștiinței politice. Printre acestea notăm adunarea lucrătorilor din construcții din Sfîntu Gheorghe din 7 aprilie 1907, la care a participat și secretarul organizației P.S.D. din Brașov, Húsvéth Vilmos. Cu ocazia acestei adunări s-a hotărît respingerea normelor de muncă și salarizare stabilite de patronii muncitorilor constructori și s-a ales un comitet format din 6 membri, care să participe la tratativele cu patronii.⁴⁸ Tot la Sfîntu Gheorghe va avea loc și adunarea tipografilor din Sfîntu Gheorghe, Tîrgu Secuiesc și Miercurea Ciuc, întrunire la care delegatul P.S.D. din Brașov, va vorbi tipografilor adunați despre necesitatea organizării lor în asociații de breaslă.⁴⁹

La începutul lunii septembrie al aceluiași an au să se organizeze în sindicate muncitorii zidarii din Sfîntu Gheorghe. Acțiunile organizatorice ale muncitorilor de la începutul secolului nostru, dovedesc creșterea maturității politice și ideologice ale muncitorilor, a conștiinței de clasă și a experienței dobîndite în focul luptelor revendicative.

Puternicul avînt revoluționar din primul deceniu al sec. XX a însemnat în același timp și o perioadă în care alături de revendicările economice încep să apară și unele probleme politice, care odată cu procesul organizării în diferite nucleu muncitorești, vor constitui cauzele manifestărilor revoluționare inițiate de proletariatul și alte pături sociale inte-

resate cu dobândirea unor drepturi democratice. Perioada ce va urma va marca continuitate în lupta maselor populare, port drapelul acestor înclăștări sociale va continua să fie muncitorimea, forța cea mai consecventă a luptei pentru libertate și progres.

NOTE

- ¹ *Din istoricul formării și dezvoltării clasei muncitoare din România pînă la primul război mondial*, Ed. Politică, 1959, p. 482, 485.
- ² *Din Istoria Transilvaniei*, vol. II., 1961, p. 271.
- ³ Fodor și L. Vajda, *Contribuții la istoria mișcării sindicale din Transilvania (1848—1917)*, Ed. Consiliului Central al Sindicatelor București, 1957, p. 51.
- ⁴ *Raportul Camerei de comerț și industrie din Tîrgu Mureș*, 1904, p. 55, 57, 59, 71—72.
- ⁵ *Ibidem*, p. 57, 59.
- ⁶ Brassói Lapok, anul XII., nr. 138 din 20 iunie 1906, p. 4.
- ⁷ *Raportul Camerei de comerț și industrie din Tg. Mureș*, 1904, p. 57.
- ⁸ *Ibidem*, p. 55.
- ⁹ *Ibidem*, p. 8.
- ¹⁰ *Ibidem*, 1907, p. 51—53.
- ¹¹ *Ibidem*, 1906, p. 66—67.
- ¹² *Ibidem*, p. 56, 59, 70.
- ¹³ „Brassói Lapok“, anul XII. nr. 138 din 20 iunie 1906, p. 4.
- ¹⁴ *Raportul Camerei de comerț și industrie din Tîrgu Mureș*, 1904, p. 15.
- ¹⁵ *Mișcarea muncitorească din România, 1893—1900*, Editura politică, București, 1965, pag. 315.
- ¹⁶ „Székely Nemzet“, anul XXI, nr. 72 din 15 mai 1903, p. 3. Brassói Lapok“, anul nr. 112 din 15 mai 1903, p. 3.
- ¹⁷ „Brassói Lapok“, anul IX, nr. 126 din 4 iunie 1903, p. 4.
- ¹⁸ *Ibidem*, nr. 127 din 4 iunie 1903, p. 3.
- ¹⁹ *Ibidem*, nr. 138 din 16 iunie 1903, p. 3.
- ²⁰ „Székely Nemzet“, anul XXII, nr. 18 din 6 februarie 1904, p. 2.
- ²¹ Augustin Deac, *Greva generală a feroviarilor din Transilvania din 1904*, în *Istoria luptelor greviste ale proletariatului din România*, București, Editura Politică, 1965, p. 48.
- ²² Arhivele Statului Brașov, Fondul Prefectura județului Brașov.
- ²³ *Gazeta Transilvaniei*, anul LXVII, nr. 77 din 8/21 aprilie 1904, p. 1—3.
- ²⁴ Augustin Deac, op. cit., p. 44—45.
- ²⁵ *Ibidem*, p. 45—46.
- ²⁶ *Ibidem*.
- ²⁷ „Brassói Lapok“, anul X, nr. 43 din 22 februarie 1904, p. 5.
- ²⁸ „Székely Nemzet“, anul XX, nr. 58 din 22 aprilie 1904, p. 2.
- ²⁹ Ziarul „Adevărul“, din 29 mai 1904; „Gazeta Transilvaniei“, nr. 77 din 8/21 aprilie 1904, p. 1.
- ³⁰ „Székely Nemzet“ anul XXII. nr. 57 din 20 aprilie 1904, p. 3.
- ³¹ *Ibidem*, nr. 58 din 22 aprilie 1904, p. 2.
- ³² „Brassói Lapok“, anul X nr. 95 din 26 aprilie 1904, „Gazeta Transilvaniei“, anul LXVII, nr. 81 din 13/26 aprilie 1904, p. 2.
- ³³ „Gazeta Transilvaniei“ anul LXVII, nr. 80.
- ³⁴ *Ibidem*, nr. 81 din 13/26 aprilie 1904, p. 2.
- ³⁵ *Ibidem*, nr. 83 din 14/27 aprilie 1904, p. 3.
- ³⁶ Székely Nemzet, anul XXII, nr. 26 aprilie 1904.
- ³⁷ Augustin Deac, op. cit., p. 67, „Brassói Lapok“, nr. 231 din 9 oct. 1904, p. 4. nr. 278 din 4 decembrie 1904, p. 5.
- ³⁸ „Székely Nemzet“, anul XXII, nr. 57 din 20 aprilie 1904, p. 3, nr. 58.
- ³⁹ „Brassói Lapok“, anul X, nr. 122 din 24 aug. 1904, p. 4.

- ⁴⁰ *Ibidem*. „Székely Nemzet“, anul XXII, nr. 123 din 22 aug. 1904, p. 3.
- ⁴¹ „Székely Nemzet“, anul XXIII, nr. 59 din 29 aprilie 1905, p. 3.
- ⁴² *Ibidem*, nr. 60 din 23 aprilie 1905, p. 3, nr. 64 din 29 aprilie 1905, p. 3.
- ⁴³ „Brassói Lapok“, anul XI, nr. 186 din 17 august 1905, p. 4.
- ⁴⁴ *A magyar munkásmozgalom történetének válogatott dokumentumai*, Szikra, Budapest, vol. III, 1955, pag. 340.
- ⁴⁵ „Brassói Lapok“, anul XXII, nr. 138 din 20 iunie 1906, p. 4.
- ⁴⁶ „Székely Nép“ anul XXV, nr. 62 din 4 mai 1907, p. 3.
- ⁴⁷ *Ibidem*, nr. 80 din 22 iunie 1907, p. 3.
- ⁴⁸ *Ibidem*, nr. 51 din 9 aprilie 1907, p. 4.
- ⁴⁹ *Ibidem*, nr. 70 din 28 mai 1907, p. 3.
- ⁵⁰ *Ibidem*, nr. 108 din 3 septembrie 1907, p. 3.